

13 Οι θρησκευτικοί όροι «αμαρτία» και «βάσανο» στις νεοελληνικές μεταφράσεις του διηγήματος του Φ. Ντοστογιέφσκι «Το όνειρο ενός γελοίου»

Αικατερίνη Γαβρά

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το άρθρο ασχολείται με τους όρους της αμαρτίας και του βασάνου στο έργο «Το όνειρο ενός γελοίου ανθρώπου» του Φ. Ντοστογιέφσκι και την απόδοσή τους σε πέντε διαφορετικές νεοελληνικές μεταφράσεις. Γίνεται μια συγκριτική ανάλυση των τμημάτων αυτών των μεταφράσεων, που αποκαλύπτουν αυτούς τους όρους και αναλύονται οι διαφορές μεταξύ των μεταφράσεων στη λεξικο-σημασιολογική, πραγματολογική και γλωσσολογική πτυχή τους. Η εξέταση αυτών των μεταφρασμάτων σε σύγκριση με το πρωτότυπο κείμενο μάς επιτρέπει να τα χαρακτηρίσουμε ως προς την επάρκεια και την ισοδυναμία της μεταφοράς αυτών των όρων στο πλαίσιο του ορθόδοξου πολιτισμού και την επιτυχία της υλοποίησης της πρόθεσης του συγγραφέα.

The religious terms "sin" and "suffering" in the modern Greek translations of F. Dostoyevsky's short story "The Dream of a Ridiculous Man"

Aikaterini Gavra

ABSTRACT

The article deals with the themes of sin and suffering in the short story of F. Dostoevsky's "The Dream of a Ridiculous Man" and their reflection in five different Greek translations of this text. A comparative analysis of fragments of these translations that reveal these concepts is carried out, and the differences between translations in the lexical-semantic, pragmatological and linguocultural aspects are analyzed. Consideration of these fragments of translations in comparison with the original text allows us to characterize them in terms of the adequacy and equivalence of the transmission of these concepts in the context of Orthodox culture and the success of the implementation of the author's intention.

0 Εισαγωγή

«Наконец эти люди устали в бессмысленном труде, и на их лицах появилось страдание, и эти люди провозгласили, что страдание есть красота, ибо в страдании лишь мысль» (Dostoevskij, 1995, σ. 135-136) (Τελικά, αυτοί οι άνθρωποι κουράστηκαν από την παράλογη εργασία, και τα βάσανα εμφανίστηκαν στα πρόσωπά τους, και αυτοί οι άνθρωποι διακήρυξαν, ότι τα βάσανα είναι ομορφιά, γιατί στο βάσανο υπάρχει μόνο σκέψη.). Στο φανταστικό διήγημα

«Το όνειρο ενός γελοίου ανθρώπου» ο Ντοστογιέφσκι μιλάει για τα ζητήματα της αμαρτίας, καθώς και την επακόλουθη ταλαιπωρία, θεωρώντας ότι η τελευταία είναι ο μόνος δρόμος για να καταλάβει ο άνθρωπος το νόημα της ζωής. Η αμαρτία και το βάσανο λόγω των αμαρτιών θεωρούνται από τον συγγραφέα ως μέσο λύτρωσης, εξαγνισμού της ψυχής και τρόπος επίτευξης της πίστης στον Θεό.

Όλα τα έργα του Ντοστογιέφσκι είναι μυθιστορήματα ιδεών που ενσαρκώνονται από λογοτεχνικούς χαρακτήρες που βιώνουν πάθη και ακραίες ψυχικές καταστάσεις. Οι ήρωες του Ντοστογιέφσκι παλεύουν με τους δαίμονες της ανήσυχης ψυχής τους, φτάνουν μέχρι το να σκοτώσουν ή να αυτοκτονήσουν, να βιώσουν καταστάσεις ματαιοδοξίας, την υποχώρηση από τον Θεό ή την κοινωνία, την ηθική και τις κοινωνικές αξίες. Στο επίκεντρο της δημιουργικότητας του ο Ντοστογιέφσκι θέτει την θρησκεία. Ο συγγραφέας και οι χαρακτήρες του «βασανίζονται» από ερωτήσεις για την καλοσύνη του Δημιουργού, για το νόημα του κόσμου που δημιούργησε, για την ουσία της σχέσης Θεού και ανθρώπου. Ο συγγραφέας χιτίζει τις εικόνες των λογοτεχνικών του χαρακτήρων σε ένα δίπολο: η ηθική είναι παραβίαση των γενικά αποδεκτών κανόνων ηθικής, αναγκάζοντάς τους χαρακτήρες του να αμφισβητήσουν τους κανόνες και τους περιορισμούς. Όλοι οι χαρακτήρες του υποφέρουν από ηθικά διλήμματα και συνθλίβονται από το βάρος των πράξεων τους και τα ψυχολογικά τους αδιέξοδα. Με τη βοήθειά τους, ο Ντοστογιέφσκι «βιώνει» ηθικές και φιλοσοφικές ιδέες και προβλήματα: το νόημα της ανθρώπινης ζωής, την ανεκτικότητα και την ελευθερία του ανθρώπου (DjusenGalieva, 2014, σ. 256-258).

1 Οι έννοιες της αμαρτίας και του βασάνου στο έργο του Ντοστογιέφσκι

Η αμαρτία και τα βάσανα είναι δύο κεντρικά θέματα στο έργο του Ντοστογιέφσκι, άμεσα συνδεδεμένα τόσο μεταξύ τους όσο και με τη χριστιανική κοσμοθεωρία. Στο πλαίσιο του ορθόδοξου δόγματος, η μόνη αιτία οδύνης είναι η αμαρτία. Η αμαρτία στη θρησκευτική ηθική είναι ένα ηθικό κακό, που συνίσταται στην παραβίαση του θελήματος του Θεού με πράξη, λόγο ή σκέψη. Σύμφωνα με το χριστιανικό δόγμα, κάθε αμαρτία είναι έγκλημα ενώπιον του Θεού, συμπεριλαμβανομένου του μικρού και ασήμαντου. Η αμαρτία φέρνει μαζί της τρεις ψευδαισθήσεις: την ψευδαίσθηση της ελευθερίας, την ψευδαίσθηση της γνώσης και την ψευδαίσθηση της ηδονής. Η αμαρτία προσπαθεί να παραλύσει τη θέλησή μας και να μας αναγκάσει να ενεργούμε αντίθετα με τη γνώση του καλού και του κακού, αντίθετα με τη συνείδηση, που μαρτυρεί τον φυσικό ηθικό νόμο που έχει θέσει ο Θεός στη φύση του ανθρώπου. Ένας χριστιανός συνειδητοποιεί τις αμαρτίες του και ζητά από τον Θεό να τον συγχωρήσει και να τον δεχτεί.

Από την άλλη πλευρά, μπορούμε να ορίσουμε τον όρο «βάσανο» ως ένα σύνολο εξαιρετικά δυσάρεστων και επώδυνων αισθήσεων ενός ζωντανού όντος. Όταν ο άνθρωπος βασανίζεται, βιώνει σωματική και συναισθηματική δυσφορία, πόνο και στρες (Arcimovič, 2016, σ. 405-406). Η έννοια του βασάνου είναι ένα σημαντικό μέρος της Ορθόδοξης διδασκαλίας. Η Ορθόδοξη Εκκλησία αναφέρεται στα βάσανα ως έναν τρόπο καθαρισμού της ψυχής και του σώματος από τις αμαρτίες, ως έναν από τους τρόπους επίτευξης της δικαιοσύνης. Μέσα από τα βάσανα, ο άνθρωπος παρομοιάζεται με τον Χριστό, που υπέμεινε τα βασανιστήρια του Σταυρού. Ο χριστιανός βλέπει τα βάσανα ως τρόπο να σώσει την ψυχή του και οφείλει να επιδείξει καρτερική υπομονή. Ένας άνθρωπος πρέπει να αντιμετωπίσει τα προσωπικά του πάθη αν θέλει να ζήσει μαζί με τον Ιησού Χριστό και να εισέλθει στην Βασιλεία των Ουρανών (Kljukina, 2021, σ. 39-40).

Τα θέματα της αμαρτίας και του βασάνου είναι χαρακτηριστικά των περισσότερων έργων του Ντοστογιέφσκι (Červinskaja, 2011, σ. 100). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον από αυτή την άποψη έχει το σύντομο «φανταστικό» διήγημα «Το όνειρο ενός γελοίου», που εκδόθηκε από τον συγγραφέα το 1877 ως μέρος του «Ημερολογίου ενός συγγραφέα», που περιγράφει μια ουτοπική κοινωνία και τον εκφυλισμό της. Σε μια άλλη γη, μακριά από τη δική μας, επαναλαμβάνεται το προπατορικό αμάρτημα. Η ιστορία αναφέρεται στην ελεύθερη δυνατότητα διάπραξης του προπατορικού αμαρτήματος από κάθε άτομο ξεχωριστά: «Ξέρω μόνο ότι ήμουν η αιτία της πτώσης. Σαν μια κακή τριχίνα, σαν ένα άτομο της πανώλης που μολύνει ολόκληρες πολιτείες, έτσι έχω μολύνει με τον εαυτό μου όλη αυτή την ευτυχισμένη, αναμάρτητη γη μπροστά μου» (Dostoevskij, 1995, σ. 134). Στην ιστορία, η πτώση του κόσμου και του ανθρώπου προκύπτει εξαιτίας των αμαρτιών, λόγω της «σκληρής ηδονής που καταλαμβάνει σχεδόν τους πάντες στη γη και θεωρείται η μόνη πηγή όλων σχεδόν των αμαρτιών της ανθρωπότητας» (Dostoevskij, 1995, σ. 131). Ωστόσο, ο Ντοστογιέφσκι θεώρησε τα βάσανα όχι μόνο ως τιμωρία που αξίζει σε έναν άνθρωπο, αλλά και ως αναγκαιότητα που οδηγεί στον εξαγνισμό της ψυχής: «Στη γη μας, μπορούμε αληθινά να αγαπάμε μόνο με μαρτύριο και μόνο με μαρτύριο! Δεν ξέρουμε να αγαπάμε αλλιώς και δεν ξέρουμε άλλη αγάπη. Θέλω μαρτύριο για να αγαπήσω» (Dostoevskij, 1995, σ. 129). Ο Ντοστογιέφσκι πιστεύει στην αγάπη μέσω της αμαρτίας, στην αγάπη που συμπάσχει με τα βάσανα του αμαρτωλού. Για να μετανιώσεις, χρειάζεται να περάσεις βάσανα, και η ταλαιπωρία είναι αποτέλεσμα της αμαρτίας και η αμαρτία, με τη σειρά της, της τυπικής, άχαρης ελευθερίας (Katasonov, 2012). Η ταλαιπωρία δίνει σε ένα άτομο το κλειδί για τη δική του κατανόηση των κακοτυχιών, τη θλίψη του πλησίον, τον κάνει ηθικά πιο ευαίσθητο, τον οδηγεί στην πίστη, άρα

και πιο κοντά στον Θεό. Αντίθετα, η απόρριψη της πίστης στον Χριστό, η υπερηφάνεια, η αυταπάρνηση και η ηδονή οδηγούν τον άνθρωπο στην εξέγερση ενάντια στον Δημιουργό και ολόκληρη την παγκόσμια τάξη πραγμάτων και αναπόφευκτα στη διάπραξη ενός εγκλήματος (DjusenGalieva, 2014, σ. 256-260). Δικαίως οι ερευνητές θεωρούν αυτό το κείμενο «το κλειδί για τη βαθιά κατανόηση της ζωής, της λογοτεχνικής και πνευματικής εμπειρίας του συγγραφέα της τελευταίας περιόδου» (Červinskaja, 2011, σ. 87) συμπεριλαμβανομένης της ατομικής δημιουργικής ερμηνείας του συγγραφέα των βασικών ιδεών του Χριστιανισμού και των εννοιών του ρωσικού ορθόδοξου πολιτισμού. Για αυτόν τον λόγο, είναι πλέον αντιληπτό το ενδιαφέρον που προκύπτει από την ανάγνωση αυτού του έργου στην Ελλάδα, μια χώρα της οποίας ο πολιτισμός βασίζεται και στην ορθόδοξη κοσμοθεωρία.

2 Τα μεταφράσματα

Βρήκαμε πέντε μεταφράσεις του ρωσικού διηγήματος στα ελληνικά, που χρησίμευσαν ως υλικό για τη μελέτη, και συγκεκριμένα:

- 1) «Το όνειρο ενός γελοίου» (μετάφραση Γιώργος Σημηριώτης – 1926) – στο εξής ΚΣ1·
- 2) «Το όνειρο ενός γελοίου» (μετάφραση Σωτήρης Γουνελάς – 1996) – στο εξής ΚΣ2·
- 3) «Το όνειρο ενός γελοίου ανθρώπου» (μετάφραση Σταυρούλα Αργυροπούλου – 2014) – στο εξής ΚΣ3·
- 4) «Το όνειρο ενός γελοίου» (μετάφραση Άννα-Σεβαστή Τζίμα – 2016) – στο εξής ΚΣ4·
- 5) «Το όνειρο ενός γελοίου ανθρώπου» (μετάφραση Αλεξάνδρα Ιωαννίδου – 2016) στο εξής ΚΣ5.

3 Η σύγκριση των μεταφρασμάτων

Στο πλαίσιο της εργασίας αυτής πραγματοποιήθηκε συγκριτική ανάλυση των παραπάνω ελληνικών μεταφράσεων σε λεξικο-σημασιολογικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, αποσπάσματα του πρωτότυπου ρωσικού κειμένου, που αποκαλύπτουν τις έννοιες της αμαρτίας και του πόνου, αναλύθηκαν σε σύγκριση με τις ελληνικές μεταφράσεις. Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στις διαφορές μεταξύ των μεταφρασμένων κειμένων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης, αυτές οι διαφορές χωρίστηκαν στις ακόλουθες κατηγορίες: 1) παραλείψεις, 2) επιλογές μετάφρασης που διαφέρουν ως προς τη συναισθηματική χροιά και τον εκφραστικό χρωματισμό και 3) επιλογές μετάφρασης με αυξημένη χριστιανική χροιά.

4 Παραδείγματα

1. Παραλείψεις. Σε μια σειρά από νεοελληνικές μεταφράσεις έχουν κυκλοφορήσει λέξεις και εκφράσεις, μερικές φορές ολόκληρες προτάσεις, που συνδέονται με τις έννοιες της αμαρτίας και των βασάνων. Δεδομένης της σημασίας αυτών των εννοιών στη συνολική ιδεολογική και καλλιτεχνική δομή του έργου, τέτοιες αποφάσεις μειώνουν τον βαθμό επάρκειας της μετάφρασης και αλλοιώνουν την πρόθεση του συγγραφέα. Ακολουθεί ένα ενδεικτικό παράδειγμα:

Όταν περιγράφει τους ανθρώπους της ήδη βεβηλωμένης γης, ο Ντοστογιέφσκι δίνει σημαντικό ρόλο στα βάσανα - την κύρια αξία της νέας τους κοσμοθεωρίας. Στην υπό εξέταση πρόταση, αυτή η λέξη επαναλαμβάνεται 3 φορές. Στο ΚΣ4, αυτή η σημαντική πρόταση στο εννοιολογικό σύστημα της ιστορίας παραλείπεται. Στο ΚΣ5 γίνεται χρήση λεξημάτων με διαφορετικές ρίζες, αν και κοντινής σημασίας (βάσανα/ μαρτύριο), γεγονός που μειώνει τον βαθμό επάρκειας της μεταφοράς της έννοιας.

ΚΠ: «Наконец эти люди устали в бессмысленном труде, и на их лицах появилось страдание, и эти люди провозгласили, что страдание есть красота, ибо в страдании лишь мысль» (Dostoevskij, 1995, σ. 135-136).

ΚΣ1: «Τέλος, οι άνθρωποι αυτοί κουράστηκαν από τη στείρα αυτή εργασία και στα πρόσωπα τους πάνω φάνηκε ο πόνος που τον ονόμασαν ομορφιά, γιατί “η μεγαλοφυΐα βρίσκεται μόνο στον πόνο”».

ΚΣ2: «Τελικά, αυτοί οι άνθρωποι κουράστηκαν από τον χωρίς νόημα μόχθο και τα πρόσωπά τους πήρανε τα στίγματα της οδύνης· έτσι, αυτοί οι άνθρωποι διακήρυξαν πως η οδύνη είναι ομορφιά, αφού μόνο απ' την οδύνη υπάρχει η σκέψη».

ΚΣ3: «Στο τέλος, τούτος ο παράλογος μόχθος κούρασε τους ανθρώπους και στα πρόσωπα τους φάνηκε η οδύνη, εκείνοι όμως διακήρυσσαν ότι οδύνη σημαίνει ομορφιά επειδή μονάχα η οδύνη περιέχει ένα νόημα».

ΚΠ4: παράλειψη

2. Επιλογές μετάφρασης που διαφέρουν ως προς τη συναισθηματική χροιά και τον εκφραστικό χρωματισμό. Οι λέξεις ή οι εκφράσεις που επιλέγουν οι μεταφραστές μπορούν να δημιουργήσουν μια διαφορετική ατμόσφαιρα, να ενισχύσουν ή, αντίθετα, να εξουδετερώσουν τη συναισθηματική κατάσταση του ήρωα. Η χρήση αυτών των επιλογών συμβάλλει στην αλλαγή της συναισθηματικής εκτίμησης των όρων της αμαρτίας και του βασάνου, αυξάνοντας την εκφραστικότητα της αφήγησης.

Είναι ενδεικτική η μετάφραση ενός σημαντικού αποσπάσματος δύο προτάσεων που συνδέουν τα βάσανα με τη χριστιανική αγάπη. Στο πρωτότυπο, ο συγγραφέας επαναλαμβάνει τη λέξη «μαρτύριο» τρεις φορές, προφανώς για να δώσει έμφαση. Σε αντίθεση με τον συγγραφέα, οι περισσότεροι μεταφραστές χρησιμοποιούν δύο διαφορετικές λέξεις για να μεταφέρουν αυτήν την έννοια, καθιστώντας τη λεξιλογική επανάληψη λιγότερο εκφραστική και μειώνοντας την εκφραστικότητα του κειμένου, καθώς και τον ιδιαίτερο ρόλο αυτής της έννοιας που συνδέεται με την Ορθοδοξία στη δομή του. Επιπλέον, η λέξη αυτή μεταφράζεται ανακριβώς και προσφέρονται οι ακόλουθες επιλογές: καημός (тоска), βάσανα (страдания), οδύνη (скорбь), πόνος (боль), ακόμη και το ρήμα υποφέρουν (страдают).

ΚΠ: «Есть ли мучение на этой новой земле? На нашей земле мы истинно можем любить лишь с мучением и только через мучение!» (Dostoevskij, 1995, σ. 129).

ΚΣ1: «Άραγε σ' αυτή τη Γη που πλησιάζουμε οι άνθρωποι υποφέρουν; Στη δική μας Γη αγαπάμε μέσα από τον πόνο και δια μέσου του πόνου».

ΚΣ2: «Στην άλλη ετούτη γη, υποφέρουν; Στην δική μας αγαπούμε μόνο μέσα στον πόνο και δια του πόνου, δεν ξέρουμε άλλη αγάπη. Θέλω να υποφέρω για ν' αγαπήσω».

ΚΣ3: «Υπάρχει καημός σε αυτήν την νέα γη; Στη δική μας γη μπορούμε κι αγαπάμε αληθινά μέσα από βάσανα και μόνο μέσα απ' αυτά!»

ΚΣ4: «Σε τούτη την καινούρια Γη υπάρχει άραγε η οδύνη; Στην δική μας, αληθινή αγάπη μπορούμε να νιώσουμε μόνο μέσα από την οδύνη!»

ΚΣ5: «Να υπάρχει τάχα ο πόνος πάνω σ' αυτή την καινούργια γης; Εκεί - πέρα, στη γης μας, μόνο με πόνο μπορούμε ν' αγαπήσουμε, και μόνο μεσ' απ' τον πόνο».

3. Επιλογές μετάφρασης με αυξημένη χριστιανική χροιά, άμεσα συνδεδεμένη με τη θρησκευτική ορολογία. Αρκετοί μεταφραστές χρησιμοποιούν λεξήματα που τονίζουν και φέρνουν στην επιφάνεια το ορθόδοξο πλαίσιο της ιστορίας του Ντοστογιέφσκι, χρησιμοποιώντας χριστιανική ορολογία για τη μετάφραση.

Κατηγορώντας τον εαυτό του ότι μόλυνε τον αναμάρτητο κόσμο με ένα φέμα, ο γελοίος άνθρωπος χρησιμοποιεί τη λέξη «грехопадение». Οι μεταφραστές έκαναν διαφορετικές επιλογές για τη μετάφραση αυτής της λέξης: προπατορικό αμάρτημα, πτώση, πρώτο αμάρτημα και διαφθορά. Οι παραλλαγές προπατορικό αμάρτημα και πρώτο αμάρτημα, οι οποίες δηλώνουν το προπατορικό αμάρτημα που διαπράχθηκε στην Εδέμ από τους προπάτορες Αδάμ και Εύα, είναι χριστιανικοί θεολογικοί όροι. Έτσι, ο αναγνώστης ταυτίζει τον αναμάρτητο κόσμο με την Εδέμ.

ΚΠ: «Знаю только, что причиною грехопадения был я.» (Dostoevskij, 1995, σ. 134].

ΚΠ1: «Μα μου άφησε μόνο μια εντύπωση πολύ καθαρή: Πως η πηγή της διαφθοράς τους ήμουν εγώ μονάχα».

ΚΠ2: «...το μόνο που ξέρω, είναι πως εγώ ήμουν η αιτία του πρώτου αμαρτήματος».

ΚΠ3: «Ξέρω μονάχα ότι η αιτία της πώση τους ήμουν εγώ».

ΚΠ4: «Πως εγώ μονάχα ήμουν η πηγή της διαφθοράς τους».

ΚΠ5: «Το μόνο που ξέρω είναι πως η αιτία του προπατορικού αμαρτήματος ήμουν εγώ».

5 Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας, σημειώνουμε ότι η επιλογή ορισμένων λεξημάτων από τον συγγραφέα δείχνει τη σχέση γλώσσας και πολιτισμού, γλώσσας και εθνότητας, γλώσσας και λαϊκής νοοτροπίας. Αυτές οι λεξιλογικές επιλογές μερικές φορές κρύβουν βαθιά νοήματα και απαιτούν από τον μεταφραστή να διαβάσει το κείμενο, να «ερμηνεύσει» και να «αποκρυπτογραφήσει» τις προθέσεις του συγγραφέα. Οι έννοιες συνθέτουν την εθνική γλωσσική συνείδηση και την εθνική γλώσσα «όχι ως τρόπο επικοινωνίας, αλλά ως ένα είδος συμπύκνωσης της κουλτούρας του έθνους και της ενσάρκωσής του σε διαφορετικά τμήματα του πληθυσμού μέχρι το άτομο» (Lihačev, 1993, σ. 8).

Οι μελετητές της λογοτεχνίας έχουν επανειλημμένα επισημάνει τον βασικό ρόλο των χριστιανικών μοτίβων στο έργο του Ντοστογιέφσκι, συνδέοντας το χριστιανικό στοιχείο των έργων του με πραγματικές και συμβολικές έννοιες (Nabitonič, 2011, σ. 60-61). Ο χριστιανικός πολιτισμός και οι θρησκευτικές έννοιες αποτελούν τη βάση της σφαίρας εννοιών του συγγραφέα και της εικονιστικής δομής των έργων του. Ταυτόχρονα, το έργο του χαρακτηρίζεται από μια ατομική καλλιτεχνική ερμηνεία αυτών των εννοιών, δημιουργική αφαίρεση όχι μόνο από την πραγματικότητα (Jagodonskaja, 1979, σ. 130), αλλά και από το χριστιανικό δόγμα. Παρά το γεγονός ότι στην καλλιτεχνική δομή της ιστορίας Στο έργο «Το όνειρο ενός γελοίου ανθρώπου» ο Ντοστογιέφσκι βασίζεται κυρίως σε χριστιανικές έννοιες και βιβλικό μετακείμενο, αρνείται εσκεμμένα να χρησιμοποιήσει τη χριστιανική ορολογία σε λεξιλογικό επίπεδο. Ο συγγραφέας προσπάθησε να δώσει στο κείμενό του έναν πιο γενικό, παγκόσμιο ήχο, να δημιουργήσει άλλους πολιτιστικούς συνειρμούς που ξεπερνούν το ορθόδοξο πλαίσιο. Ο συγγραφέας θεωρεί τα κοινωνικά προβλήματα όχι ως τοπικά ή παγκόσμια, αλλά ως αλληλεξαρτώμενα και αλληλένδετα (glocal) (Badalova, 2017, σ. 14-15), που απαιτεί ειδική μεταφορική δομή και προσεκτική επιλογή λεξιλογίου. Με βάση τη χριστιανική κοσμοθεωρία, ο Ντοστογιέφσκι προσπαθεί να μετατρέψει το κείμενό του σε παραβολή (Červinskaja, 2011, σ. 95) με

πανανθρώπινα, διαχρονικά και αιώνια μηνύματα.

Αντίθετα, στις νεοελληνικές μεταφράσεις που μελετήθηκαν στην παρούσα έρευνα, το λεξιλόγιο που επέλεξε ο μεταφραστής διαβάζεται αποκλειστικά στο πλαίσιο του χριστιανισμού. Το ενδιαφέρον των Ελλήνων μεταφραστών για το χριστιανικό και συμβολικό πλαίσιο των έργων του Ντοστογιέφσκι, λόγω των κοινών ορθόδοξων παραδόσεων και των δύο λαών και της ομοιότητας των αντίστοιχων όρων, συμπεριλαμβανομένων των εννοιών της αμαρτίας και του βασάνου, στην εθνική γλωσσική συνείδηση, οδηγεί στην επιλογή της χριστιανικής ορολογίας ως εκδοχές μετάφρασης των λέξεων του αρχικού κειμένου, το οποίο μόνο έμμεσα σχετίζεται με το ορθόδοξο δόγμα. Η επιλογή του λεξιλογίου που παραπέμπει άμεσα στο χριστιανικό δόγμα εμποδίζει το συνειρμικό και συμβολικό σχέδιο του έργου, οδηγώντας στη μονόπλευρη ερμηνεία του. Η πληθώρα βιβλικών και χριστιανικών στοιχείων στο κείμενο προκαλεί μερική απώλεια της οικουμενικότητας του, σε ανακριβή μεταφορά της εικονιστικής τεχνικής του Ντοστογιέφσκι και της δημιουργικής πρόθεσης του συγγραφέα.

Βιβλιογραφία

Arcimovič, I. V. (2016). K voprosu o stradanii kak svojstve čelovečeskoj situaciji ili zone komforta [Για το ζήτημα του πόνου ως ιδιότητας μιας ανθρώπινης κατάστασης ή μιας ζώνης άνεσης]. Στο: *Psihologija i pedagogika XXI veka: teorija, praktika i perspektivy. Materialy IV Meždunarodnoj naučno-praktičeskoj konferencii* [Ψυχολογία και Παιδαγωγική του 21ου αιώνα: Θεωρία, Πράξη και Προοπτικές. Υλικά του 4^{ου} Διεθνούς Επιστημονικού και Πρακτικού Συνεδρίου] (σ. 405 – 408). Čeboksary: Interaktiv pljus.

Badalova, E. N. (2017). *Konceptosfera romana F. M. Dostoevskogo «Idiot»* [Η εννοιολογία του μυθιστορήματος του Φ. Μ. Ντοστογιέφσκι «Ηλίθιος»]. Avtoreferat diis-cii na soiskanie uč. st. kandidata filol. n. Volgograd.

Červinskaja, O. V. (2011). «Smešnoj» čelovek F.M. Dostoevskogo v žanrovoj perspektive teksta [Ο «γελοῖος» άνθρωπος του Φ. Μ. Ντοστογιέφσκι στην υφολογική προοπτική του κειμένου]. *Russkaja literatura*, 86 – 102.

Djusengalieva, A. (2014). Motiv stradanij v tvorčestve F.M. Dostoevskogo [Το μοτίβο των βασάνων στο έργο του Φ. Μ. Ντοστογιέφσκι]. *Vestnik KazNU. Serija filologičeskaja*, 2(148), 256 – 260.

Dostoevskij, F.M. (1995). Son smešnogo čeloveka [Το όνειρο ενός γελοίου]. Στο *Sobranie sočinenij v pjatnadcati tomah* [Συλλογή διηγημάτων σε δεκαπέντε τόμους] (τ. 14, σ. 120 – 138). Spb: Nauka.

Jagodovskaja, A.T. (1979). Obraz i simbol predmetnogo mira v romanah F.M. Dostoevskogo [Η μορφή και το σύμβολο του υλικού κόσμου στα έργα του Φ. Μ. Ντοστογιέφσκι]. *Tipologija ruskogo realizma 2-j poloviny, XIX v. M.*, 119 – 169.

Katasonov, V. N. (2012). Zagadki ‘Sna smeshnogo cheloveka’ F.M. Dostoevskogo [Τα αινίγματα του διηγήματος «Το όνειρο ενός γελοίου» του Φ. Μ. Ντοστογιέφσκι]. Στο *F.M. Dostoevskii: pisatel’, myslitel’, providets: sbornik statei*, 40-89. Izdatel'stvo PSTGU.

Kljukina, L.A. (2021). Religiozno-filosofske ideje v rasskaze F. M. Dostoevskogo «Son smešnega čeloveka» [Θρησκευτικές και φιλοσοφικές ιδέες στο διήγημα του Φ. Μ. Ντοστογιέφσκι «Το όνειρο του Αστειού»]. *Studia humanitatis borealis*, 1, 36–42.

Lihačev, D.S. (1993). Konceptosfera ruskogo jazyka [Η εννοιολογία της ρωσικής γλώσσας]. *Izvestija ORJa, Serija literatury i jazyka*, 1(52), 3 – 9.

Nabitonič, I. (2011). Biblijni glocalizm u hudožnij literaturi versus literaturna tradicija ta intertekstual'ništ': nazad u majbutne [Βιβλικός γλοκαλισμός στη μυθοπλασία έναντι της λογοτεχνικής παράδοσης και της διακειμενικότητας: πίσω στο μέλλον]. *Poetika mističnogo. – slovar' Černivci: Černivec'kij nac. un-t.* 59 – 79.

Ντοστογιέφσκι Φ. (1926). *Το όνειρο ενός γελοίου: Μια φανταστική ιστορία*. (Γιώργος Σημηριώτης, Μετ.). Ερατώ.

Ντοστογιέφσκι, Φ. (1996). *Το όνειρο ενός γελοίου ανθρώπου: Φανταστικό παραμύθι*. (Σωτήρης Γουινελάς, Μετ.). Αρμός.

Ντοστογιέφσκι, Φ. (2014). *Το όνειρο ενός γελοίου ανθρώπου*. (Σταυρούλα Αργυροπούλου, Μετ.). Ροές.

Ντοστογιέφσκι, Φ. (2016). *Το όνειρο ενός γελοίου ανθρώπου, Λευκές νύχτες*. (Αλεξάνδρα Ιωαννίδου, Μετ.). Μίνωας.

Ντοστογιέφσκι, Φ. (2019). *Το όνειρο ενός γελοίου*. (Άννα-Σεβαστή Τζίμα, Μετ.). Βακχικόν.

Κατερίνα Γαβρά

Καθηγήτρια-Μεταφράστρια Ρωσικής Γλώσσας

Υποψήφια Διδάκτωρ του Τμήματος Ρωσικής Γλώσσας και Φιλολογίας και Σλαβικών Σπουδών

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ηλ-ταχ.: katyagavra@yahoo.com